

MARCELLO MUSTO

Marxin MEGA-paluu

Vuosien tauon jälkeen Marxin koottujen teosten lopullisen laitoksen työstäminen on täydessä vauhdissa. Siihen saadaan mukaan Marxin ja Engelsin julkaistut työt, kaikki tunnettu kirjeenvaihto ja monet monituiset muistivihot, joiden kirjoitukset ovat perustavan tärkeitä Marxin ajattelun kehityksen ymmärtämiseksi. Hankkeesta tulee esiin erilainen, vähemmän dogmaattinen Marx.

Toisin kuin povattiin, Marx ei vaipunut peruuttamattomasti unohduksiin, vaan hän on viime vuosina palannut kansainvälisten tutkijoiden huomioon. Hän pystyy yhä selittämään nykypäivän maailmaa, ja hänen tekstejään luetaan yhä enemmän Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Japanissa. Merkittävin osoitus jälleenlöytämisestä on hänen teostensa julkaiseminen uudelleen. Nimittäin huolimatta Marxin ajattelun suunnattomasta levityksestä 1900-luvulla hänen töistään ei ole ilmestynyt lyhentämätöntä tieteellistä editiota.

Puutteen taustalla ovat mullistukset työväenliikkeessä, joka usein paremminkin esti kuin avitti Marxin kirjoitusten julkituloa. Marxin ja Engelsin kuoleman jälkeen eripura Saksan sosiaalidemokraattisessa puolueessa johti heidän kirjallisen jäämistönsä laiminlyöntiin. Ensimmäisen kerran *Marx-Engels-Gesamtausgabe* (MEGA) yritettiin laatia Neuvostoliitossa 20-luvulla, mutta Stalinin puhdistukset, jotka iskiivät ankarasti hankkeen tutkijoihin, sekä natsismin nousu keskeyttivät projektin jo 30-luvun alkupuoliskolla. Uuteen yritykseen (MEGA-2), lähdeittiin 1975, mutta koetus katkesi Berliinin muurin murtumiseen.

Kansainvälinen Marx-Engels-säätö (IMES), joka toi yhteen kolmen eri mantereen tutkijoita, luotiin 1990 saattamaan MEGA-2 päätökseen. Hanke on äärimmäisen tärkeä, koska tätä Herkuleen aikaansaannosta tullaan käyttämään kaikkien uusien Marx- ja Engels-käännösten pohjana. MEGA-2 koostuu neljästä osiosta: i) kaikki julkaistut teokset; ii) kaikki kirjeenvaihto; iii) *Pääoma* useine versioineen; ja ehkä kaikkein ratkaisevimpana iv) Marxin kehityksen rakennustyömaa eli yli 200 muistikirjaa mitä vaihtelevimmista aiheista kahdeksalla eri kielellä.

Tähän mennessä on saatu painosta viisikymmentäkolme nidettä suunnitelluista sadastaneljästoista. Kuusitoista näistä on ilmestynyt hankkeen käynnistettyä uudelleen eli vuodesta 1998 alkaen. Kaikkiin volyymeihin kuuluu kaksi osaa: alkuperäisteksti (*Text*) ja selitykset (*Apparatus*). Tarkempaa tietoa saa verkkoosoitteesta <http://www.bbaw.de/bbaw/Forschung/Forschungsprojekte/mega/en/Startseite>.

Minkä sortin Marx...

oikein nouseekaan esiin tästä uudesta historiallisesta ja kriittisestä teoslaitoksesta? Taatusti erilainen kuin se, jota

niin hänen vihollisensa kuin seuraajansakin ovat pitkään hellineet. Karl Marx on väärinymmärretty kirjoittaja. Jäljittelijöiden laatimat järjestelmälliset tarkastelut hänen kriittisestä teoriastaan, sen teoreettinen köyhtyminen leviämisenä myötä, hänen kirjoitustensa peukalointi ja sensurointi sekä niiden hyödyntäminen politiikan sanelemaan välineellisiin tarkoituksiin ovat kaikki johtaneet siihen, että Marxista on tullut syväänkävyn ja jatkettun väärinarvioinnin uhri.

Hänen työnsä uudelleen löytäminen ilmentää eroa Marxin ja ”marxismi-leninismien” välillä: missä oli alkuperäiskonseption suorastaan negatiiviseen muuntanut oppi, siellä on nyt lisätutkimusta vaativa pulmallis-monimuotoinen viitekehys. Monien epävapaiden itäeurooppalaisten valtioiden toreilla seisoi patsaita, jotka kuvasivat Marxin profetaksi dogmaattisen varmana tulevaisuudesta. Nämä kiviveistokset voidaan nyt korvata kuvalla kirjailijasta, joka jätti elinaikanaan suuren osan kirjoituksistaan viimeistelemättä, myöhemmän tutkimuksen koeteltavaksi.

Kaksi esimerkkiä riittää. Ensimmäinen: *Deutsche Ideologien* (1845–1847/1932) viimeinenkin kirjoitusversio on katkelmallinen, mikä todistaa ”marxisti-leninistisestä” vääristävästä tulkintatavasta: käsikirjoituksista värkätään ”historiallisen materialismien” – Marx ei koskaan käyttänyt tätä termiä – juurtajaksavia esillepanoja. Marxin historiakäsitys ei millään muotoa luonnu monumenttilauseiksi, vaan sitä on jäljitettävä hänen tuotantonsa kokonaisuudesta. Toinen esimerkki: *Pääoman* (1867–1883/1885 & 1895) II ja III osan uusjulkaisu paljastaa yli viisi tuhatta Engelsin toimituksellista väliintuloa ja osoittaa, että viimekätisen talousteorian esittämisen sijaan tekstit ovat yleisesti ottaen väliaikaisia ja kehitteillä olevia muistiinpanoja.

Marxin hellittämättömien älyllisten ponnistelujen arvo on päivänselvä: kaikessa keskeneräisyydessäänkin ne kantavat hedelmää oman aikamme maailmaa tulkittaessa. Kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitojen ja kriisin äärellä me voimme tutkia näistä niteistä Marxia, jonka turhan hätäisesti sysäsimme syrjään vuoden 1989 jälkeen. Hänen ajattelunsa itse itsensä korottaneiden vartijoiden häivytyä voimme toivon mukaan kuulla, mitä miehellä itsellään on sanottavanaan.

Lyhentäen suomentanut Jarkko S. Tuusvuori

(alun perin *Marx Is Back: The Marx-Engels-Gesamtausgabe (MEGA) Project. Rethinking Marxism*. Vol. 22, No. 2, 1990, 290–291.)